

אחרי שמוטטה את סוריה: איראן שואפת לרסק גם את ירדן וישראל

12.04.2024 | written by רות וסרמן לנדה

אחרי שהצליחה למוטט מבפנים את סוריה, לבנון, עיראק וחלקים מתימן ומסודן, איראן בדרכה לרסק גם את ירדן ובשאיפה גם את מדינת ישראל. לכן הקריאה לאחדות היא לא עוד קלישאה נאיבית, אלא עניין של ביטחון לאומי.

עכשיו זו ההזדמנות של ארה"ב להציב גבולות חדשים לאיראן

12.04.2024 | written by מאיר בן שבת

בצל איומי טהרן וחשש ממלחמה כוללת, לבידן לא תהיה ברירה אלא לשקם את מעמד ארה"ב באזור

בניסיון לפתוח חזית נוספת, איראן מערערת את יציבות ירדן

12.04.2024 | written by ד"ר יוסי מנשרוף

האינטרס המשותף בין ישראל לירדן מעולם לא היה הדוק כל כך. לאור הסכנה שמשקפת למלך עבדאללה, האינטרס הזה עשוי להאפיל על המחלוקת בין שתי המדינות סביב המלחמה בעזה.

לאחר החיסול בדמשק: איראן מתחילה לבשל את הנקמה

12.04.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף | written by
תגובות ראשונות בטהראן לחיסול המיוחס לישראל משקפות את הכעס הרב שקיים בטהראן, שמעיד על המכה הקשה שחטפה איראן

השתלטות עוינת: המיליציות האיראניות נערכות ליום הדין

12.04.2024 | רות וסרמן לנדה | written by
בסבלנות ובשיטתיות איראן מטפחת ארגוני טרור, מעודדת כאוס במרחב ורוכשת השפעה במדינות באזור. הפתרון לזרועות התמנון מטהרן עשוי להיות קואליציה סונית בהובלה סעודית, אליה יצטרפו ישראל והמערב.

איראן מטפחת את ארגוני הטרור באזור ? זה הפתרון לזרועות התמנון מטהרן

12.04.2024 | רות וסרמן לנדה | written by
בסבלנות ובשיטתיות איראן מטפחת ארגוני טרור, מעודדת כאוס במרחב ורוכשת השפעה במדינות באזור. הפתרון לזרועות התמנון מטהרן עשוי להיות קואליציה סונית בהובלה סעודית, שאליה יצטרפו ישראל והמערב.

השגיאה של בידן ביחס לאיראן

12.04.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

הצהרת ממשל בידן לפיה לאיראן אין שליטה מלאה על שלוחיה, בדגש על גדודי חזבאללה שביצעה את מתקפת הכטב"מ הקטלנית בירדן, שהרגה את שלושת החיילים האמריקאים, היא חלק ממסכת תירוצים שמספק הממשל כדי לפטור את איראן מאחריותה למתקפה.

הממשל האמריקאי אף העביר מסר באמצעות התקשורת לטהראן שאין בכוונתו לתקוף את איראן בתגובה למתקפה הקטלנית. ארצות הברית אומנם חיסלה (31 בינואר) את הפעיל הבכיר של כתאא'ב חזבאללה שהיה אחראי על התקיפה אך בכל מתקפות הגומלין שביצעה בסוריה ובעיראק, לא נהרגה אף אישיות או נכס איראני. נראה שהממשל דבק באסטרטגיה שלו, השואפת לשקם את האמון עם חמינאי, בניסיון לאפשר חזרה להסכם גרעין.

למעשה, טענת הממשל לפיה לאיראן אין שליטה מלאה על שלוחיה, ובמשתמע מכך, אין צורך לתקוף אותה בתגובה למתקפות שלהם נגד ארצות הברית באזור, היא קריאה שגויה של תורת הפעלת השלוחים בידי חמינאי. ציר ההתנגדות, שמובל בידי איראן, מורכב ממליציות וארגונים שונים, שיעים וסונים כאחד, שפועלים ברחבי המזה"ת, במסגרת חזון משותף ואינטרסים חופפים, ובראשם מאבק נגד ארה"ב, ישראל וממשלות המחנה הסוני.

עם זאת, ניתן להבחין כי אין זהות אינטרסים מלאה בין איראן למערך השלוחים. מקרי הבוחן המובהקים ביותר ארעו כשחמאס תמכה במורדים הסורים בראשית מלחמת האזרחים בסוריה, וכשהג'האד האסלאמי סרב לגנות את סעודיה לאחר שפתחה במלחמה נגד החות'ים בתימן, ב-2015. בנוסף, ב-2021 הצהיר ע'לאם-רזא רשיד, אחת מדמויות המפתח בממסד הביטחוני באיראן, שהחות'ים, חמאס, הג'האד האסלאמי, חזבאללה, המליציות השיעיות בעיראק ובסוריה, פועלים בשירות איראן ומשפרים משמעותית את כושר ההתרעה שלה.

ההצהרה גררה ביקורת נרחבת פומבית מצד חמאס וג'האד אסלאמי, שהדגישו שהם פועלים עבור האינטרס הלאומי הפלסטיני, ולא "נמצאים בכיס של איראן".

מאבק זהותי בלתי מתפשר

ביקורת נוקבת נמתחה גם מצד חוגי תקשורת בעולם הערבי נגד מערך השלוחים של איראן באזור, שהובכו כתוצאה מההצהרה האיראנית. במוקד הביקורת עמדה הטענה שהם משמשים כלי לחתרנות איראנית בארצותיהם ולא למאבק בארה"ב ובישראל. הפרשה שקפה היטב לפיכך את גבולות מרחב התמרון של איראן מול מערך השלוחים שלה. עם זאת, לטהראן יכולת השפעה

על שלוחיה, במיוחד המליציות העיראקיות אותן הקימה, ולפיכך, להערכת סוכנות הביון של משרד ההגנה האמריקאית (DIA) התקיפות מצד המליציות נגד ארה"ב בעיראק יימשכו כל עוד איראן לא תורה להן להפסיקן.

איראן הקימה חלק מהארגונים הללו, וטיפחה מליציות קיימות, כחלק מתפיסת הביטחון שלה, ומשאיפתה לכונן סדר אזורי חדש, ולהשיג הגמוניה אזורית. היא מייחלת להקים גוש אסלאמי בהנהגתה, שידחק מהאזור את ארה"ב, ויפעל להשמדת ישראל.

כל זאת באמצעות סיוע פיננסי מקיף, הדרכות שונות שכח קדס מעביר לפעילי הטרור הללו, ומערך הברחות מתקדם שנועד להעביר לשלוחיה ושותפיה האסטרטגיים של איראן מערך מתקדם של טילים, כטב"מים ואמל"ח מגוון מתוצרת איראן. מרקם היחסים הזה בין איראן לשלוחיה אינו משקף יחסי מפקד ופקוד. לפיכך, אפילו הג'האד האסלאמי בעזה, ובמידה רבה גם חזבאללה, אינם מקבלים פקודות 'פעל' מאיראן, אלא פועלים במסגרת האסטרטגיה המשותפת שנבנתה עם איראן ובסיועה.

מדוע אפוא שאיראן תשקיע ותטפח את מערך השלוחים שלה, אם היא אינה שולטת בו באופן מלא? חשוב להבין פן נוסף של התפקיד שמערך השלוחים נועד לשמש בדוקטרינת הביטחון האיראנית. מאז ראשית שנות השמונים איראן מקדמת קמפיין טרור נגד ארה"ב באזור, ובתקופות שונות גם נגד המשטרים הסונים הפרו-אמריקאים.

התפיסה של מייסד המשטר, האיתאללה רוחאללה ח'מיני, ואנשיו, שגבשו את דוקטרינת הביטחון של איראן שברובה רלוונטית עם היום, היתה שאיראן המהפכנית נמצאת במאבק זהותי בלתי מתפשר נגד ארה"ב. לפי ח'אמנהאי, זהו מאבק בין האמת לשקר, בין המאמינים לכופרים ובין האור לחושך, ולפיכך, הממשלים האמריקאים השונים עשויים להחליף טקטיקה, אך שאיפתם האסטרטגית היא להדיח את המשטר האסלאמי באיראן, שהוא לתפיסת ח'אמנהאי התגשמות רצון האל. לפי התפיסה האיראנית, האמריקאים זוממים בעקביות לחזור ולהשתלט על איראן, כפי שהיה בתקופת השאה הפהלווי. זאת, מתוך שאיפתם לבזוז את משאבי הנפט והגז של איראן, ולנצל לטובתם את מנופיה הגאו-פוליטיים.

כנגזרת מכך, לפי תפיסת ח'אמנהאי, איראן חייבת לשקוד על עצמאותה, כאשר יכולת גרעינית צבאית תשמש מרכיב חשוב בעצמאות זו. בנוסף, אסור לה להמתין שארה"ב תפעל נגדה או תנסה להקים מערך קדמי באזור נגדה, אלא עליה לצאת למלחמת מגן ברחבי האזור. בהעדר שותפות אסטרטגית עמוקה עם מדינה כלשהי באזור, השחקנים שעומדים לרשותה הם ארגוני ההתנגדות השונים שאיראן עושה ככל יכולתה כדי לחזקם כדי שישמשו עומק אסטרטגי עבורה, ורק אח"כ למען האינטרסים השונים שלהם.

לפיכך, לאיראן אין שליטה מלאה על קבלת ההחלטות המבצעיות של הנהגות ארגוני הטרור השונים שנתמכים על ידה, אבל היא נהנית מפעולותיהם שמשרתות את האסטרטגיה הכוללת

שהתוותה. בראשה של האסטרטגיה, מצויים היעדים הראשיים של איראן: אבטחת ביטחונה וגבולותיה, דחיקת ארה"ב מהאזור, השמדת ישראל והקמת סדר אזורי חדש בהנהגתה.

בנוסף לכך, תחת קאסם סולימאני (1998-2020), כח קדס היה יותר מקורב למערך השלוחים של איראן, בזכות קשריו הקרובים והותיקים עם ראשי המליציות ומפקדים בכירים בארגוני הטרור. לעומת זאת, יורשו, אסמאעיל קאא'ני, מאמין בניהול מאחור של מערך השלוחים ונראה שיחסיו עם ראשי המליציות אינם אינטימיים עדיין, כפי שהיה בתקופת סולימאני. לכן, הוא משאיר לשלוחים מרחב גדול יותר לקבלת ההחלטות וכתוצאה מכך מערך השלוחים של איראן מתאפיין בתקופת קאאני בניהול מבוזר.

טהראן משחקת באש מאז ראשית שנות השמונים. מאז פרוץ המלחמה בעזה, לאור השפעתה המרובה על המליציות השיעיות בעיראק, היא עודדה אותן להסלים את מתקפותיהם נגד הכוחות האמריקאים בעיראק ובסוריה, כדי לדחוף את ישראל להפסיק את המלחמה. זאת, לאחר שזיהתה את האמריקאים כשחקן החלש ואת ישראל כגורם החזק. ההוראה הזו השתקפה בעלייה החדה בכמות המתקפות נגד האמריקאים בעיראק ובסוריה מאז פרוץ המלחמה, ובהצהרות הן מצד ראשי המליציות והן מצד טהראן.

לכן, בסיכומי של דבר, איראן חייבת לשאת באחריותה לפעולות הטרור של שלוחיה, אף שהיא אינה שולטת באופן מלא על מתקפותיהם, בהתאם לאופי תורת הפעלת השלוחים. טהראן מתעודדת מהימנעות ארה"ב לתקוף אותה את נכסיה, ומפרשת זאת כחולשה אמריקאית. כתוצאה מכך, היא מרהיבה עוז להמשיך ולהעניק לשלוחיה סיוע מודיעיני ומזוין למרות התקיפות האמריקאיות.

התפרסם באתר וואלה, בתאריך 13.2.2024.

בין טהרן לשלוחותיה: פני האזור להסלמה?

12.04.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

מאז שנות ה-80 מקדמת איראן מסע טרור נגד ארה"ב כעוגן מרכזי בשאיפתה להשיג הגמוניה אזורית [1] למרות זאת, סימנים רבים מעידים שממשל ביידן לא יחרוג ממדיניותו, ולא יכה באיראן.

ישראל חייבת לשים למטרה את "ראש התמנון" איראן

12.04.2024 | ד"ר יוסי מנשרוף

ישראל חייבת לפעול נגד איראן במסגרת דוקטרינת הביטחון הישראלית שהיא נדרשת לגבש מחדש לאחר ה-7 באוקטובר. במסגרת ההגנה על גבולותיה, היא אינה יכולה להסתפק בלחימה נגד שלוחיה של איראן אלא צריכה להציב למטרה את איראן, בהתאם לתפקיד הקריטי שלה בערעור ביטחונה של ישראל.

מאז ה-7 באוקטובר ניטשת מחלוקת באשר למידת מעורבותה של איראן במתקפת חמאס, בדגש על השאלה האם ידעה מראש על המתקפה והייתה שותפה לתכנונה. גם אם טהראן לא ידעה על המתקפה, אחריותה לטבח ולטרור המזוויע מצד חמאס ברורה לכול. למעשה, חמאס לא יכול היה לבצע את המתקפה ללא הסיוע השיטתי שקיבל מטהראן לאורך עשרות השנים.

מבין המידע שפורסם מאז המתקפה, התחדדה האחריות והמעורבות האיראנית. ראשית, ראשי הזרוע הצבאית של חמאס עמדו בקשר שוטף עם ראשי המערכת הביטחונית באיראן, ותכננו איתם את מהלכיהם נגד ישראל. בריאיון לתקשורת האיראנית, ב-8 בנובמבר, הדגיש אסמאעיל כות'רי, כיום חבר ועדת חוץ וביטחון במג'לס האיראני, ובעבר מפקד בכיר במשה"מ (שימש בין היתר כמפקד כוחות משה"מ בטהראן), את שותפות מפקד כוח קודס במשה"מ, קאסם סולימאני (שחוסל ע"י ארה"ב בינואר 2020), בתכנון מתקפות חמאס.

כות'רי הצהיר שמפקד הזרוע הצבאית בחמאס, מוחמד דף, תכנן ביחד עם סולימאני רבים מהמבצעים של חמאס, ולכן "היכולת הדרושה למבצע הזה אינה נוגעת ליום או יומיים אלא חוזרת כמה שנים אחורה". מעבר לתכנון, כות'רי הזכיר את אחריותה של טהראן לבניין הכוח של חמאס באומרו ש"חזית ההתנגדות מילאה את ידיהם של חמאס והג'יהאד האסלאמי בעזה, ולכן חמאס ביצעה את המבצע הזה באמצעות יכולות גבוהות". שיתוף הפעולה האינטנסיבי הזה נמשך גם לאחר חיסול סולימאני, ושרד את המשבר ביחסי איראן-חמאס בעקבות תמיכת חמאס במורדים הסורים. כזכור, בשנים הראשונות לפרוץ המלחמה בסוריה פינתה חמאס את מפקדותיה מסוריה לקטר, ומחבלים מהזרוע הצבאית שלה אף השתתפו בקרבות לצד המורדים נגד כוחותיו של אסד.

עם זאת, היא שינתה את מדיניותה בהמשך, וביתר שאת לאחר שהסתבר שאסד הצליח לשרוד בעקבות התמיכה שקיבל מרוסיה ומאיראן. היחסים בין אסד לחמאס לא שוקמו במלואם מאז

(למרות הפגישה ההיסטורית בדמשק בין אסד לבכירי חמאס, ח'ליל אל-חיה ואוסמה חמדאן, באוקטובר 2022). עם זאת, מסתמן ששיתוף הפעולה בין איראן לזרוע הצבאית בחמאס נמשך לאורך השנים, למרות ניסיונה של איראן לחתור תחת חמאס ברצועת עזה, בעיקר באמצעות הקמת ארגון מתחרה לחמאס, אל-צאברין, ב-2014.

כך, במאמר שפרסמה בדצמבר הסבירה חוקרת הזירה הפלסטינית, לילא סאורת (Leila Seurat) ממכון המחקר The Arab Centre for Research and Political Studies, שהפגינה את נגישותה לחמאס באמצעות ראיונות שקיימה עם בכירי הארגון בעזה ובלבנון, שבכירי הזרוע הצבאית, ובראשם סגן מפקד הזרוע, מרואן עיסא, שמרו לאורך השנים על יחסים איתנים עם איראן, חרף הפגיעה ביחסי איראן-חמאס בצל המלחמה בסוריה. במסגרת זאת, ציינה, "נהג עיסא לבקר בטהראן כל אימת שהתאפשר לו".

זאת ועוד, הצהרות מטהראן אף חידדו את ההבנה לגבי תרומתה המכריעה של טהראן בפיתוח מערך המנהרות של חמאס. בריאיון לתקשורת האיראנית באמצע נובמבר סיפר הפרשן האיראני אמיר מוסוי, המקורב לחוגי המשטר בטהראן ונחשב לאחד משופרי הראשיים לתקשורת הערבית, שסולימאני הפקיד בידי חמאס טכנולוגיות מתקדמות לטובת קידום מערך התת-קרקע שלו. לדבריו, חמאס קידם את המערך הזה בזכות פיקוח ישיר של סולימאני על הציוד הטכנולוגי שהפקיד כוח קודס בידי חמאס, ושבזכותו הצליחה חמאס להקים ברחבי עזה מערך תת-קרקע משוכלל. בהקשר זה הסביר שמחבלי חמאס בנו את המנהרות כך שתהיינה עמידות בפני הכנסת גזים רעילים או ניסיונות להציפן במים.

לצד זאת, בראשית ינואר חשף צה"ל תשתית טרור ורכיבי ייצור ופיתוח טילים מדויקים של חמאס בהנחיה איראנית בדרג' תופאח שבצפון רצועת עזה. חשיפה זו מחדדת את הידיעה שאיראן הבריחה ידע מתקדם לרצועת עזה, באמצעות הדרכות שהעבירה למומחי חמאס והג'יהאד האסלאמי בשטחה (כפי שהצהיר בפומבי נציג הג'יהאד האסלאמי בטהראן, נאצר אבו-שריף, בריאיון לתקשורת בנובמבר 2018). גם ההכשרות שקיבל בטהראן מוחמד זווארי (חוסל ב-2016), ממקימי מערך הכטב"מים של חמאס, ממחישות את נחישותה של טהראן לייצא את הידע שלה לידי חמאס בעזה, כצלע משלימה למערך המנהרות שנתקל בקושי מסוים לאחר שמצרים תחת סיסעי פעלה מולו באופן חלקי.

יחסי איראן-חמאס אינם יחסי מרות אלא שותפות אסטרטגית, שבמסגרתה טהראן מציידת את חמאס במיטב הטכנולוגיות והאמל"ח שברשותה. במסגרת דוקטרינת הביטחון החדשה שישראל נדרשת לגבש, היא אינה יכולה להשלים עם החתרנות האיראנית ברצועת עזה. לפיכך, כאקט משלים לשליטה צבאית ישראלית ברצועת עזה ולהקמת מערך מסכל בציר פילדלפי או בסביבתו, היא חייבת לפעול ישירות נגד איראן. זאת בהתאם לצפי שתשאף לשקם את חמאס לאחר המלחמה, בהיותה "ראש התמנון" והספק העיקרי שמאמן, מממן, מחמש ומצייד את חמאס.

בהתאם לכך, ולאור אחריותה של איראן גם לקידום הטרור בגבולה הצפוני של ישראל, על

ישראל לאמץ אסטרטגיה חדשה ועדכנית כהגנה עצמית נגד הפעילות שאיראן מקדמת להשמדת ישראל באמצעות כיתורה תחת איום משמעותי בלתי נסבל. תכליתה תהיה למנוע תקומה והתבססות של מליציה המגובה בידי איראן בגבולות ישראל. במסגרת זאת, נהיר כי לצד מאמצי השוטפים ברצועת עזה, על ישראל לפגוע ישירות בתוך איראן באותן היכולות שאיראן מעניקה לשלוחיה באזור, לצד המשך פעילותה נגד כוח קודס. כך, עליה לקדם מתקפות ממוקדות נגד יכולות הכטב"מ ותוכנית הטילים של איראן, מתוך הנחה מבוססת שאמל"ח שקיים בידי איראן מגיע בסופו של דבר לשלוחיה באזור.

לצד זאת, ישראל אינה יכולה לאפשר את המשך המימון שטהראן מעניקה לחמאס. לכן, לצד מדיניות הסנקציות, שהוכח שאין בכוחה למנוע לחלוטין את המשך המימון האיראני, על ישראל לקדם חנק של המקורות הכספיים שבאמצעותם איראן מעבירה את המימון, כולל חלפני כספים שבאמצעותם מתבצעות עסקאות חוואלה עם חלפנים מרצועת עזה.

הפעילות האינטנסיבית הישראלית המוצעת נגד איראן אינה צפויה להביא למלחמה עם איראן, ראשית משום שטהראן תחשוש שמלחמה כזו תשחק לידי ישראל כיוון שתאפשר לה לתקוף את מתקני הגרעין שלה. שנית, לאור משבר הלגיטימציה המתמשך שהמשטר סובל ממנו ספק רב אם יבחר להכניס עצמו למלחמה שתסכן את שרידותו מבית. שלישית, טהראן מבינה שבתרחיש של מלחמה נגד ישראל תתקשה ארה"ב לעמוד מנגד ותיאלץ להשתתף במלחמה כנגזרת מחשיבותה האסטרטגית של ישראל עבור מדיניות ארה"ב באזור, ושותפות הערכים הקושרת בין ישראל לארה"ב בברית עמוקה.

סיכול ממוקד הוא כלי אפקטיבי, אך האם בהכרח משנה את פני הלחימה?

12.04.2024 | יוסי מנשרוף written by

חיסול בכיר חמאס סאלח עארורי מעלה שוב את סוגיית הכדאיות של הסיכולים הממוקדים [?] האם מדובר בכלי שהוכיח את עצמו במאבק העיקש מול הטרור, ומה הן מטרותיו?